

STUDIJA SLUČAJA: DRŽAVA OSOBAMA SA INVALIDITETOM USKRATILA NOVAC ZA ZAPOSŁJAVANJE

Ilustracija: Zapošljavanje osoba sa invaliditetom veliki problem

I: UVOD: Ustav Crne Gore svakom građaninu garantuje pravo na rad.¹ Studija u nastavku pokazuje kako je Vlada Crne Gore, u periodu od 2009. godine do 2015. godine, osobe sa invaliditetom po osnovu zapošljavanja oštetila za 34,5 miliona eura, koliko je trebalo da bude isplaćeno za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje ovih lica.

II: ZAKONOM IZ 2008. GODINE UTVRĐEN NAČIN FINANSIRANJA ZAPOSŁJAVANJA OSOBA SA INVALIDITETOM: Krajem 2007. godine Ministarstvo rada i socijalnog staranja je usvojilo Strategiju za integraciju osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori za period od 2008. do 2016. godine.² Glavni cilj Strategije je bio unapređenje položaja osoba sa invaliditetom i njihovo uključivanje u sve oblasti društva na ravnopravnoj osnovi. U pravnom smislu to je bio prvi korak ka unapređenju njihovog položaja u društvu.

Skupština Crne Gore je sredinom 2008. godine usvojila Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom,³ čime se država formalno obavezala na stvaranje uslova za povećanje zaposlenosti lica sa invaliditetom i njihovo ravnopravno učešće na tržištu rada, uz otklanjanje barijera i stvaranje jednakih mogućnosti za zapošljavanje. Zakonom je predviđeno formiranje Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom, kojem poslodavci uplaćuju poseban doprinos po osnovu njihovog zapošljavanja,⁴ dok su za sprovođenje Zakona uz Fond zaduženi Zavod za zapošljavanje Crne Gore i Ministarstvo rada i socijalnog staranja.

III: VLADA ŠEST GODINA KASNILA SA PRIMJENOM ZAKONA: Iako je Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom donijet 2008. godine, u narednih šest godina Ministarstvo rada i socijalnog staranja nije donijelo odgovarajuće podzakonske propise za njegovu primjenu. Naime, Ministarstvo je tek sredinom 2014. godine donijelo Pravilnik o postupku i metodologiji za finansiranje grant šema⁵, koji je propisao način dodjele sredstava pravnim i fizičkim licima za finansiranje projekata iz sredstava Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom.

¹ Član 62 Ustava Crne Gore, koji se odnosi na pravo na rad, propisuje da svako ima pravo na rad, na slobodan izbor zanimanja i zapošljavanja, na pravične i humane uslove rada i na zaštitu za vrijeme nezaposlenosti

² Strategija za integraciju osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori za period od 2008. do 2016. godine, novembar 2007. godine

³ Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom je usvojen dana 29. jula 2008. godine (Sl.list 49/08)

⁴ Članom 22 Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom je propisano: „Poslodavac koji nije zaposlio lice sa invaliditetom dužan je da, za svako lice koje nije zaposlio, prilikom mjesečne isplate zarada i naknada zarada zaposlenih, uplati poseban doprinos za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom. Stopa posebnog doprinosa iz stava 1 ovog člana iznosi 20% od prosječne mjesečne zarade u Crnoj Gori ostvarene u godini koja prethodi plaćanju doprinosa. Poslodavac koji ima manje od 20, a više od 10 zaposlenih, a nema zaposlenih lica sa invaliditetom, dužan je da svakog mjeseca, prilikom isplate zarada i naknada zarada zaposlenih, uplati poseban doprinos iz stava 1 ovog člana. Stopa posebnog doprinosa iz stava 3 ovog člana iznosi 5% od prosječne mjesečne zarade u Crnoj Gori ostvarene u godini koja prethodi plaćanju doprinosa.”

⁵ Pravilnik o postupku i metodologiji za finansiranje grant šema (Sl. list Crne Gore broj 28/14 od 04. jula 2014. godine)

Zavod za zapošljavanje Crne Gore je na osnovu donijetog Pravilnika u novembru 2014. godine objavio javni poziv za podnošenje projekata profesionalne rehabilitacije, aktivne politike zapošljavanja i zapošljavanja lica sa invaliditetom,⁶ za koji je opredijeljeno milion eura, iako su Zakonom o budžetu Crne Gore za 2014. godinu⁷ za Fond za profesionalnu rehabilitaciju opredijeljena sredstva od dva miliona.

Prema kriterijuma javnog poziva, pojedinačni projekti mogli su biti finansirani u iznosu od 10 do 70 hiljada eura, sa periodom trajanja najduže 10 mjeseci. Očekivalo se da najmanje 400 lica sa invaliditetom bude uključeno u projekte zapošljavanja.

Na javni poziv prijavilo se ukupno 58 ponuđača (lokalne samouprave, javne ustanove, nadbiskupija, privredni subjekti i nevladine organizacije) sa projektima ukupne vrijednosti 2.613.231,23 eura. Krajem februara 2015. godine Upravni odbor Zavoda za zapošljavanje Crne Gore donio je Odluku o dodjeli bespovratnih sredstva za finansiranje ukupno 19 projekata⁸ u iznosu od 998.789,06 eura.

1. Odobrava se finansiranje 19 projekata, u iznosu od 998.789,06 € za podršku projektima profesionalne rehabilitacije, aktivne politike zapošljavanja i zapošljavanja lica sa invaliditetom na lokalnom, odnosno nacionalnom nivou, podnosiocima predloga na javni poziv br. 02-10606 od 10.11.2014. godine, i to:

Zavod za zapošljavanje odobrio finansiranje samo 19 prijavljenih projekata

Kao neki od projekata koji su podržani su projekat Saveza slijepih Crne Gore koji je dobio 66 hiljada eura za „Poboljšanje pristupa tržištu rada osobama oštećenog vida“, potom Opštine Berane za „Pružite nam šansu“ koji je finansiran sa skoro 35 hiljada eura, te projekti „Zaštitna radionica – Zlatne ruke“ nevladine organizacije „Udruženje paraplegičara Bijelo Polje i Mojkovac“ sa 48 hiljada eura i „Asistencija u nastavi za djecu sa smetnjama u razvoju“ nevladine organizacije „Staze“ koji je podržan sa 68 hiljada eura.

Nije odobreno finansiranje 31 projekta ukupne vrijednosti od 1.311.148,17 eura (polovina vrijednosti od ukupno prispjelih projekata), iako je ocijenjeno da su ispunili uslove za finansiranje. Istovremeno, osam projekata vrijednih 303.294 eura su odbijeni kao neopravdani.

R.B.	PROJEKTI	SUMA	PROCENAT
1	Odobreni projekti	998.789,06	38 %
2	Projekti koji su zadovoljili, ali nijesu finansirani	1.311.148,17	50 %
3	Odbijeni projekti	303.294	12 %

Tabela 1: Ukupna vrijednost odobrenih projekata bila gotovo milion eura

⁶ Javni poziv Zavoda za zapošljavanje za podnošenje predloga projekata profesionalne rehabilitacije, aktivne politike zapošljavanja i zapošljavanja lica sa invaliditetom od dana 10. novembra 2014. godine

⁷ Zakon o budžetu Crne Gore za 2014. godinu (Sl.list broj 61/14)

⁸ Odluka o dodjeli bespovratnih sredstva za finansiranje projekata profesionalne rehabilitacije, aktivne politike i zapošljavanja lica sa invaliditetom broj 01-1261 od dana 20. februara 2015. godine

IV: DRŽAVNA REVIZORSKA INSTITUCIJA UTVRDILA DA JE VLADA USKRATILA NOVAC ZA ZAPOŠLJAVANJE OSOBA SA INVALIDITETOM: Državna revizorska institucija je krajem oktobra 2015. godine objavila izvještaj⁹ o potrošnji novca Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom.¹⁰

U izvještaju se ukazuje da Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom obezbjeđuje novčana sredstva od doprinosa koji uplaćuju poslodavci, zatim iz budžeta Crne Gore i jedinica lokalne samouprave na čijoj teritoriji lice sa invaliditetom ima prebivalište, donacija i pomoći od strane domaćih i stranih pravnih i fizičkih lica, i drugih izvora.

Fond sredstva treba da koristi za: realizaciju mjera i aktivnosti profesionalne rehabilitacije za nezaposlena i zaposlena lica sa invaliditetom, sufinansiranje posebnih organizacija za zapošljavanje, realizaciju programa aktivne politike zapošljavanja u kojima učestvuju lica sa invaliditetom, isplatu subvencija, finansiranje grant šema i isplatu novčanih pomoći.

Državna revizorska institucija je utvrdila da su prihodi po osnovu doprinosa za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom od 2009. do 2014. godine iznosili 36.509.776,67 eura. Međutim, prema godišnjim izvještajima Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom od njegovog osnivanja do kraja 2014. godine utrošeno je svega 1.972.313,35 eura.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Prihodi	1.431.004	3.370.516	6.435.581	7.931.921	8.799.756	8.540.995
Budžet						2.000.000
Rashodi	135.122	481.374	386.561	268.521	234.941	465.791
Procenat	9%	14%	6%	3%	3%	5,5%

Tabela 2: Procenat utroška sredstava Fonda za mjere profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom

Iz prednjeg se može zaključiti da su osobe sa invaliditetom oštećene za 34,5 miliona eura, koliko je trebalo da bude njihova direktna korist za zapošljavanje i profesionalnu rehabilitaciju. Sredstva koja su opredijeljena za ova lica nenamjenski su potrošena u druge svrhe. MANS ne raspolaže podacima gdje su utrošena ova sredstva.

Ukupni prihodi	36.509.776 eura
Potrošeno	1.972.313 eura
Usmjereno u druge svrhe	34.537.463 eura

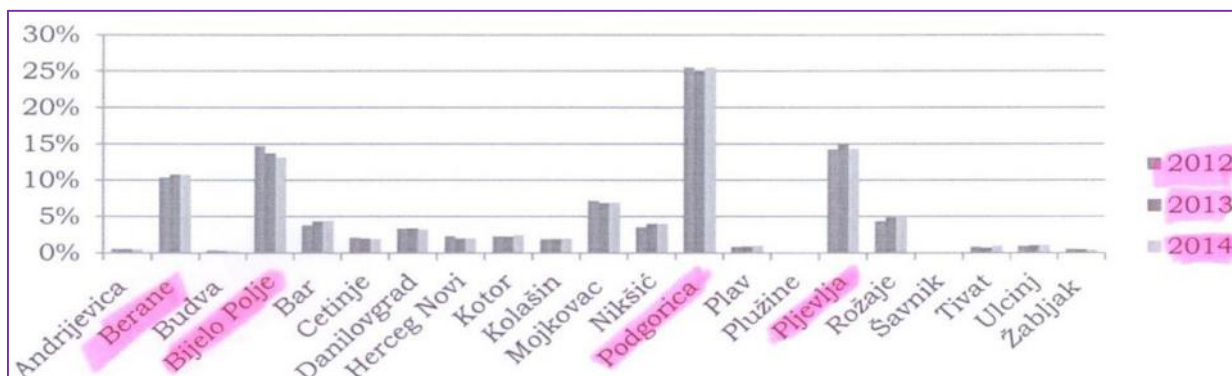
Tabela 3: Za zapošljavanje osoba sa invaliditetom nije isplaćeno 34,5 miliona eura

V: VELIKI BROJ NEZAPOSLENIH LICA SA INVALIDITETOM: Prema podacima koje je Zavod za zapošljavanje dostavio Državnoj revizorskoj instituciji na kraju 2012. godine broj nezaposlenih osoba sa invaliditetom iznosio je 1.997, godinu kasnije taj broj bio je 1.944, dok je na kraju 2014. godine bilo 1.816 nezaposlenih. To predstavlja pet do šest odsto od ukupnog broja nezaposlenih lica koja se nalaze na evidenciji Zavoda za zapošljavanje, dok od ukupnog broja osoba sa invaliditetom 70 odsto čine invalidi rada, a 30 odsto je kategorija omladine.

⁹ Izvještaj o reviziji uspjeha „Efikasnost korišćenja sredstava od doprinosa za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom“, DRI broj 40116-023-835/14 od dana 19. oktobra 2015. godine

¹⁰ Izvještaj Državne revizorske institucije nije potpun i cjelovit, jer ovoj instituciji prilikom revizije nije dostavljena cjelokupna dokumentacija od strane Ministarstva rada i socijalnog staranja i Zavoda za zapošljavanje Crne Gore

Podaci pokazuju da je najveći broj osoba sa invaliditetom od 2012. do 2014. godine prijavljen u Podgorici, zatim Bijelom Polju, Pljevljima i Beranama, dok su opštine Plužine i Šavnik jedine opštine u kojima nijesu evidentirane osobe sa invaliditetom.

Osobe sa invaliditetom na evidenciji Zavoda za zapošljavanje po opštinama (izvor: DRI)

VI: KRIVIČNA PRIJAVA MANSÁ: Krajem 2015. godine MANS je Vrhovnom državnom tužilaštvu podnio krivičnu prijavu protiv načelnice Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom Slavice Radusinović, direktorice Zavoda za zapošljavanje Crne Gore Vukice Jelić, bivšeg direktora Zavoda za zapošljavanje Zorana Jelića i bivših ministara rada i socijalnog staranja Suada Numanovića i Predraga Boškovića zbog nepreduzimanja neophodnih aktivnosti za adekvatno korišćenje sredstava namijenjenih profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom, čime su ova lica oštećena za ukupan iznos od 34,5 miliona eura.¹¹

Podgorica, decembar 2015. godine
 Autor: Istraživački centar MANS-a

¹¹ Krivična prijava podnijeta dana 01. decembra 2015. godine